

זכותו

הזכות להיות מי שאתם זכויות החייל/ת החילונים בצה"ל

פקודות הצבא כוללות סעיפים רבים, אשר על פניו עלולים לפגוע בחיילים החילונים ולהיתפס ככאלו הכופים עליכם מצוות דת. במקרים רבים, בהשראת רבנים צבאיים ומפקדים דתיים, מאמצים מפקדים בצה"ל איסורים שאינם כלולים בפקודות הצבא, ובכך מחמימים מאמור בהן. הרצון להתחשב ברשתות חיליים דתיים, במקום לנהוג בכבוד הדדי, הגנה והסכמה, מפר את זכויותיכם ופוגע באיזון בין האינטרסים של כלל המגזרים. באיגרת שהוציא לאחרונה ראש אכ"א, האלוף מוטי אלמוז, לכל מפקדי צה"ל, הוא דורש שלא להחמיך באיסורים בנושא הפועה, לבוש ושירות משותף, מעבר לאמור בפקודות הצבא.

אגרת ראש אכ"א

חשוב שתדעו שגם כצבא יש לכם זכויות. הניוץ לצה"ל לא מחייב אתכם לנוטש את הערכים החשובים לכם.

בקובץ זכויות זה איתרנו עבורכם את פקודות הצבא הרלוונטיות לשמירה על אורח חיים חילוני גם בצבא. אנו מזמינים אתכם לקרוא את הקובץ על מנת לדעת כיצד אתם כחיילים חילונים יכולים לפעול במסגרת אמונותיכם, באופן שלא ייחשב כעבירה משמעותית. המלצותינו נובשו בעזרת עורכי דין המתמחים בתחום המשפט הצבאי ונסמכות על פקודות הצבא כפי שמופיעות באתר צה"ל וכן לחדוש נובמבר 2018.

הנחיות למשתמש בזכותו:
א. המידע מיועד לחיילים בשירות חובה, מילואים ובני משפחותיהם.
ב. בסוף כל סעיף מופיע קישור לפקודת הצבא הרלוונטית.

השבת

★ הצבא מחויב לספק לחיילים אוכל **חם ומזין** בשבת, ותקנון הכשרות במטבחים הצבאיים כולל הוראות בדבר שימור חום האוכל בשבת.

★ **אין איסור על בישול וחיומום אוכל עצמי בשבתות.** אמנם סעיף 21 לתקנון הכשרות במטבחים הצבאיים (פקודה: 34.0103) קובע בצורה גורפת כי: "אין להדליק אש בשבת ואין לבשל שום אוכל או בשיל". אולם מדובר בתקנון המיועד למטבחים צבאיים בלבד ולא מתייחס לבישול ביתר שטחי הבסיס. (פקודת מטכ"ל: 34.0103).

תקנון המיועד למטבחים צבאיים בלבד

★ הפקודה היחידה העוסקת בהפעלת מכשירי מדיה בשבת אסרת על הדלקת מכשיר טלוויזיה או רדיו בחדר אוכל המשמש גם כחדר תרבות (הוראות הפיקוד העליון: 07.0101). למטע זאת, **אין שום מגבלה על שימוש אישי במכשירי מדיה כמו טלפון, לפטופ או מחשב נייד**, לרבות בשטחים ציבוריים כמו חדר האוכל.

שבתות ומועדי ישראל בצה"ל

★ הפקודה העוסקת בשבתות וחגים (פקודת מטכ"ל: 34.0201) מחייבת את מפקד הבסיס לפרוק טקסים כמו קידוש, אבל **אינה מחייבת השתתפות חיילים שלא מעוניינים בכך בטקסים אלו**. בדיוק כמו שאין כל חובה על חיילים שאינם מעוניינים בכך, להתפלל בבית הכנסת. הפקודה אינה מחייבת חבישת כיפה על ידי חיילי שכן החליט להשתתף בקידוש ובטקסי חג.

שבת ומועדים

★ הפקודה העוסקת בביקורי הורים (פקודת מטכ"ל: 33.0235) מאפשרת למפקד שיקול דעת בקיום ביקורי הורים בשבת בעת שחנך בטרונות או בקורס שנשר שבת בבסיס, אבל **במקרה של ביקור חיילים נשאים שתי שבועות רצופות, חלה חובה לאפשר ביקורי הורים בשבת השנייה**, אלא אם יש סיבה מבצעות למנוע זאת – ניתן לדרוש זאת מהמפקדים. הפרתו שנעקב בפקודות להורים דתיים הוא עריכת ביקורים בימי שישי בבוקר.

ביקור משפחות בבסיסי טרונים

★ הוראת הרב הראשי לצה"ל (02-03) מכילה הגבלות על נסיעות בשבת לצרכים מבצעיים. עם זאת, ההוראה אינה מגבילה הסעה למטרות מבצעיות (למשל שמירה) הרוגות מטוח הליכה, הוגדר כ-2 ק"מ. כלומר **האגבלה על הסעה למשימה מבצעית שאורכה מעל 2 ק"מ**. לגבי נסיעות קצרות יותר, ניתן לאשר אותן אם יש סכנה שההליכה אליה תעכב את המשימה באופן שיפגע בה או תסכן את החייל – ביטחונות, בריאותית או ביטחונות. להבנתנו, הליכה בתנאי מזג אויר קשים מסכנת את החייל בריאותית. הסעת החיילים בשבת חזרה מהפעילות אסורה למטע במקרים שהישראות במקום הפעולה הוסת את החיילים (ביטחונות, בריאותית או ביטחונות), או שהם נדרשים לפעולות אחרת או לעבור תחקיר דחוף במקום אחר.

הסעת חיילים בשבת

★ נבחר כי **אין שום זכות לחייל דתי לצאת הביתה מוקדם יותר מחייל חילוני בימי שישי וערבי חג**. הפקודה (הוראות הפיקוד העליון: 07.0101) לא מפרידה בין דתיים לחילוניים בעניין זה.

שבתות ומועדי ישראל בצה"ל

כשרות

הצבא מטיל את הלכות הכשרות על חדרי אוכל, קנטינות ומזנונים (הוראות הפיקוד העליון 07.0102) ועל מטבחונים וחדרי הנימים במטבחון (הוראות פקודות הרב הראשי לצה"ל 11-02-05). למרות זאת, ניתן לאפסן במקומות המטבחון או להוציא מזון שהוא – כשר או לא, בשרי או חלבי – בתנאי שיהיה נמצא בקופסה סגורה, לא מחממים אותו ויכולים אותו בכלים חדש פמטיים. אין אף הוראה שמטילה כשרות על אוכל אישי של חיילים המוחזק מחוץ למתחמים שצוינו למעלה, למטע לגבי איסור הכנסת חמץ לבסיסים בפסח. **כל חייל רשאי להחזיק, לאחסן ולאכול אוכל שאינו כשר כל עוד הדבר אינו פוגע בכשרות חדרו האוכל, הקנטינות והמזנונים, או עומד בתנאי היסור לאחזקתו ובמקרה שבמטבחונים היחידתיים**. על פי הוראות הכשרות אין מניעה כי חייל יביא עימו אוכל מהבית כאשר הוא חוזר לבסיס, למטע חמץ בפסח.

הוראות מזון וציוד במטבחונים

כשרות המזון בצה"ל

חגים

כמו בשבת גם בחגים, הפקודה העוסקת בשבתות וחגים (הוראת המטה העליון: 34.0201) מחייבת את הבסיס לערוך טקסים כמו ליל הסדר, הדלקת נרות חנוכה או טקס דתי אחר, אך **אינה מחייבת השתתפות חיילים שלא מעוניינים בכך בטקסים הללו**.

שבת ומועדים

★ **פסח** הפקודה בנושא פסח (פקודת מטכ"ל: 34.0201) אסרת על הרחוק חמץ בכל הכשרות בסיסי צה"ל ולא רק בחדר האוכל במהלך החג. עם זאת, בניגוד לנהל הרווח, חובל בשרות בבסיסים ולא רק החל מיום י"ג בניסן (כלומר יום לפני ליל הסדר) בשעה 09:00. **עד מועד זה החזקת ואכילת חמץ מותרת לכל חייל**. תהליך הכשרת המטבחים אמור להסתיים יום קודם י"ב בניסן) בשעה 18:00 אבל אין הדבר אומר שלא ניתן להחזיק חמץ גם אחרי סיום הכשרת המטבח – ועד יום לפני ליל הסדר.

שבת ומועדים

נדגיש כי במסגרת פעולות לביעור חמץ, **חיפוש אוכל בתיקים האישיים של החיילים אסור בכלית**, על פי הוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (המאפשר להגביל את זכות היסוד של החיילים לפרטיות רק במידה והדבר מאושר בחוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממותרות ואופיו של השירות, ולטעמו חיפוש חמץ בתיקו חיילים אינו נופל בגדר חריג לכלל זה) כאשר צעד זה ננקט ע"י מפקד כלפי חייל – נציע כי החייל יידע את מפקדו כי באין חוק או פקודה המסדירים פעולה זו של מפקדו או הנחיה זו שניתנה על ידו, מדובר בפקודה הנוגדת את האמור בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו. אם ניתנת פקודה שכזו בכל זאת ע"י המפקד – פתוחה הדרך בפני החייל להישק קבילה בנושא ולנצב קבילות החיילים, או לפנות בתלונה לקצינת פניות הציבור באכ"א.

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו באתר הכנסת

הצבא נדרש לספק לחיילים בכל יום מזון כולל במהלך כל חג הפסח (לפי לוח מזון המשתנה מיחידה ליחידה). הלוח כולל את כל אותם מוצרים חלבונים, פחמימיות, שומנים, ירקות וסריות. על הצבא למצוא פתרונות כיצד לספק את המזון הזה בתקופת הכשרת המטבחים ובתקופת החג עצמו. **לאף מפקד או רב אין סמכות למנוע מחיילים זכות לקבל מזון מזין ולכן חיילים רשאים לדרוש לקבל אותו**. אין כמוזן אף פקודה הקובעת שסמכות הרב להכשיר כלים לפסח נוגדת על זכות החייל לקבל מזון מזין.

הוראות מזון וציוד במטבחונים

כשרות המזון בצה"ל

★ **יום כיפור** הפקודות בנושא יום כיפור (הוראת הפיקוד העליון: 34.0201) אסרות על פתיחת חדרי אוכל, קנטינות, מזנונים וכו' במהלך החג. הצבא מחייב, עם זאת, **אין פקודה האוסרת לאכין צמים**, אבל יש להכין את המזון לפני כניסת החג. עם מחר, **אין פקודה האוסרת לאכין ואף לבשל אוכל באופן עצמי, מחוץ למטבח, ביום כיפור**. כמו כן, **אין פקודה המגבילה שימוש אישי במכשירי מדיה כמו טלפון, לפטופ או מחשב נייד ביום כיפור**, לרבות בשטחים ציבוריים כמו חדר האוכל.

שבת ומועדים

★ **ימי צום אחרים** במהלך תשעה באב קנטינות ומזנונים יהיו סגורים אבל לא חדרי האוכל שאמורים לתפקד כרגיל. ביתר ימי הצום לאורך השנה, גם הקנטינות והמזנונים יישארו פתוחים. באף לא אחד מימי הצום קיים איסור על צריכת מזון אישי (הוראת הפיקוד העליון: 34.0201).

שבת ומועדים

השתתפות בפעילויות ובספורט בעלי אופי דתי

על פי סעיפים 27-29 לפקודת השירות המשותף (פקודת הוראות המשותף: 33.0207), חייל חילוני המרגיש שהשתתפות בפעילות בעלת אופי דתי (הרצאה של רב, סיור סליחות) וכו' נוגדת את ערכיו או אמונתו, יכול **לפנות למפקדו בבקשה לשחרר אותו מפעילות זאת**, ובתנאי שפניה כזאת תתבצע זמן סביר מראש. לחיילים שאינם פטור מפעילויות כאלו תוצע פעילות חלופית, והם איסור להטיל עליהם משימות שמירה או תורנויות אחרות במקום הפעילות שממנה הם שוחררו.

השירות המשותף

כניסת עמותות דת ורבנים אזרחיים לבסיסים

בהתאם לפקודה (פקודת מטכ"ל: 37.0101), מרצים אזרחיים – כולל רבנים אזרחיים (כלומר כאלו שאינם מגיעים לבסיס כחלק משירות מילואים פעולה כרבנים צבאיים) ופעילי עמותות דתיות (ברבות פעילי חב"ד) – יכולים להיכנס לבסיסי צה"ל רק בהזמנת מפקדי הפיקוד, חיל האוויר, חיל הים, הממשלתי או קצין החינוך הראשי – ענף ההסברה, ולאחר אישור קצין חינוך ראשי (אלא אם אושרו ע"י רשות צבאית מוסמכת לתפקידי הדרכה מקצועית – אבל להבנתנו – אין רב או עמותה דתית אשר מבצעים "הדרכה מקצועית"). אנו ממליצים לחייל **שמתבקש על ביקור רב אזרחי או עמותה דתית בבסיסו, לבקש לקבל לעיונו את האישרים המתאימים**, שאם לא כן ולא נתקבלו אישרים אלו – חל איסור על קיום ביקורים אלו בבסיס ועל המבקרים להתפנות מהמקום.

חינוך

שירות משותף

פקודת השירות המשותף (33.0207) מאפשרת לחייל, נגד או מפקד דתי לבקש שלא לשרת במסגרת מעורבת של בנים ובנות (בשירות תידון זמן גובה הברוך לפחות שבה יש שא לא למגע, נופף, ליחיד או לביגוד שונף. אולם, במידה והוא שובץ ביחידה כזאת (בין אם חבר שלא להימנע מכך, או שבקשתו לא אושרה), ויש פעילות הכוללת מגע גופני, ייחוד או לבוש חשוף ומדובר בפעילות שהיא יכול להימנע ממנה, ניתן להוציא מהפעילות. בפעילות הווי ובדורה, יכול החייל להחליט לבקש מהמפקד, זמן סביר מראש, שלא להשתתף בפעילות. **כל חדרה יאחר את חיילי דת ורבנים מגדרי מגדריות או לאשתי, פקודה המגבילה אסורה על פי הפקודות**. כך למשל הרחקת חיילות/קנטינות/בעלות תפקידים מבסיסן עקב שהות חיילים דתיים במקום, מניעת כניסתן לחדר אוכל עקב הימצאות חיילים דתיים, מניעת רחצה בבריכה, הטלת מגבלות בהדרכה על ידי נשים – **כל אלו הן החמרות האסורות על פי הפקודה** [הערה: הפקודה מאפשרת לאכ"ל לחוקק הוראות קבע בנושא שילוב חרדים ברוב הפקודות. ייתכן ויש תהייה החמרות נוספות, לא ידוע לנו שהוראות אלו כבר חוקקו]. **להבנתנו** – פקודת השירות המשותף (33.0207), אינה אוסרת על מגע גופני בהסכמה בין חיילים – כגון חיבוק, קליחת צמות וכו'.

השירות המשותף

לבוש ספורט ושחייה

להלן כמה דגשים בנושא לבוש ספורט ובכללו לבוש לשחייה:

★ **בגדי ספורט** לבנים ולבנות יכללו מנסיים עד גובה הברך לפחות וחולצה עם שרוולים (אפשר בגדים) וצווארון עגול או בצורת "זי". אסור ללבוש שרתון כסות או גופיות. כלומר, מכנסי טייץ המגיעים עד לברך וחולצת טי שרט קצרה הם לבוש ספורט תקני לחיילות העוסקות בספורט, ואין לדרוש מהן לבוש "צנוע" וותר בעת הפעילות.

★ במקום שמותר לחיילים ולחיילות ללבוש חולצת טי-שרט, **אסור להגביל את צבעי החולצות** (ולמשל לאסור על חיילות ללבוש חולצות לבנות).

★ **כניסה לבריכה** בימי ספורט או ימי כיף תיעשה **בבגדי ים**. אין לכפות לבוש נוסף על הרוחצים. (הוראת אכ"א 01-05-33)

כללי ההופעה והלבוש בצבא

פטור גידול זקן בצבא

סעיף 43 (א) (2) להוראת פיקוד עליון אכ"א 33.05.01 מגדיר את השקולים שאותם ישקול מי שמוסמך לאשר גידול זקן שלא מטעמים רפואיים. השקולים הינם: (1) רצון החייל, (2) קיום זקן לפני הגיוס, (3) עברו המשמעותי של החייל בקשר לגידול זקן, ו - (4) אם החייל מקיים אורח חיים דתי. כלומר, היתרון היחיד שמקבל מי שמבקש לגדל זקן מטעמים דתיים הוא שרב היחידה רשאי לעזור לו לקבל את חופשתו יום יום, למשל להכין גם את כלי החיילים הדתיים מול חילוניים בהענקת אישורים לגידול זקן.

גילוח ותספורת

חופשה בכפייה

מפקד יכול לקבוע לחייליו חופשה רגילה אחת בת שבוע בשנה, ואם מדובר בחיילים ברמת פעילות א' ומעלה (חיילים וחיילות המשוררות בחטיבות הלוחמות) – עד שתי חופשות רגילות בנות שבוע בשנה המופרותו זו מזו לפחות בשלושה חודשים. כמו כן מפקד יכול לכפות חופשה על חיילים עבד הדממת הבסיס. מלבד חריגים אלו (פקודת מטכ"ל: 02.04.35), רשאי כל חייל לתאם את חופשתו לפי חרכיו ובלבד שלא יפגעו בצרכי הבסיס, ולמפקד אין יכולת לכפות עליו חופשה. מכאן עולה כי **מפקד אינו רשאי לכפות על חייל חופשה, אך ורק בשל העובדה כי חיילים דתיים, אשר הגישו לרשות בבסיס בו היא משרתת, מסרבים לשרת בנוכחותה**. היא אם מוצאת לחופשה בכל זאת כתוצאה מכך, היא זכאית לדרוש כי ימי החופשה הללו לא ייגרעו מימי החופשה המגיעים לה באותה שנה. **לא ניתן לחייב חיילי חובה ומילואים לקחת חופשה בתשעה באב** על חשבון מכסת ימי החופשה שלהם.

חופשות לחיילים המשרתים בשירות חובה

★ לחיילות אשר נדרשות לעבור למתקן צבאי אחר, לתפקיד שונה או שנישאתן לאזורים בשטח בסיס הוגבלה עקב התארחות קבוצת חיילים דתיים ביחידה, אנו ממליצים להגיש קבילה לנציב קבילות החיילים.

ביצוע משימות על ידי חיילים חילונים בזמן שחיילים דתיים מתפללים

הפקודה (פקודת מטכ"ל: 34.03.01) מאפשרת לחיילים דתיים להיעדר מפעילות לטובת תפילות, אולם אינה מצדקה יחס לא מידתי כלפי החיילים החילוניים המשמשים בפעילות. אנו ממליצים לחיילים חילוניים לפנות למפקדיהם ולקבול מבצעים שבהם הם נדרשו לפעול באופן לא מידתי בגלל היעדרות החיילים הדתיים – למשל להכין גם את כלי החיילים הדתיים למסדר או לבצע את המשימות הקשות ביותר דווקא כאשר החיילים הדתיים מתפללים.

הווי דתי

אם נתקלתם בעייה אשר יש בה כדי למנוע זכויות, ברגשות ובערכים שלכם כחיילות וחיילים חילוניים - יש מה לעשות. מעוניינים להתלונן או לבקש לקבל מידע על זכויותיכם? אלה הגורמים אשר יכולים לסייע לכם:

1. הקו החם של הפורום החילוני עומד לרשותכם בכל שאלה ובקשה למידע:

www.hiloni.org.il/contact

2. **תלונה בבסיס**: הגשת תלונה היא הליך שנעשה בתוך היחידה באמצעות שדרת הפיקוד. בשלב ראשון יש לפנות למפקד הישרי, במידה ולא קיבלתם מענה ראוי לבעייתכם. ניתן להפנות תלונה לדרג פיקודי בכיר יותר בתוך היחידה.

3. **קצינת פניות הציבור**: משרד פניות הציבור כפוף ישירות לראש אכ"א, ויכול לפנות אליו כל חייל וזארה בכל עניין הנוגע לצה"ל ולשירות בו. למידע נוסף:

פנייה לקצינת פניות הציבור

4. **נציב קבילות הציבור**: מוסד נציב קבילות החיילים הינו גוף חוץ צבאי בלתי תלוי, הנציבות מהווה כתובת לחיילי חובה, מילואים, מלשבי"ם ובני משפחתם. למידע נוסף ולהדרכה על נוהל הגשת קבילה:

הגשת קבילה

5. **חופש מידע בצבא**: בהתאם להוראות חוק חופש המידע, לכל אזרח ישראלי הזכות לקבלת מידע מרשות ציבורית, בכפוף לסייגים הקבועים בו. בקשות לקבלת מידע בצבא בהתאם לחוק יטופלו על-ידי תא חוק חופש המידע בחטיבת דובר צה"ל. הנחיות להגשת בקשה למידע:

הגשת בקשה לקבלת מידע

הפורום החילוני - מי אנו?

הפורום החילוני הנו מנתח רשמה ללא מטרת רווח אשר נוסדה בשנת 2011. הפורום משמש כארגון ארצי למאבק בתופעת ההדתה במערכת החינוך, בצבא ובמרחב הציבורי.

אתר הפורום החילוני: www.hiloni.org.il
מייל: hiloniorg1@gmail.com
פייסבוק: www.facebook.com/forum.hiloni

